

УДК 343.15

І. І. Холоднович
здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОСКАРЖЕННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Постановка проблеми. У 2018 році до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) було внесено зміни, відповідно до яких сторона захисту отримала можливість оскаржити повідомлення про підозру в судовому порядку [1]. За цей час з'явилася судова практика, яка досить часто є протилежною. За результатами вивчення такої практики можна зробити висновок, що слідчі судді досі визначаються з предметом перевірки: давати оцінку доказам на стадії досудового розслідування чи аналізувати обґрунтованість підозри або ж звертати увагу лише на процесуальні порушення під час вручення повідомлення про підозру у кримінальному провадженні.

Аналіз судової практики свідчить і про те, що якщо в минулому році рішень слідчих суддів про скасування повідомлення про підозру було дуже мало, то вже за 2019 році є чимало позитивних рішень, винесених місцевими і апеляційними судами.

Варто зазначити, що такі судові рішення затрудняють роботу слідчих і прокурорів. З іншої сторони, законодавство не забороняє слідчому скласти та повторно вручити аналогічне повідомлення про підозру. Вже склалася практика, коли після скасування підозри слідчий усував недоліки попереднього повідомлення та вручав його особі, а в кращому для захисту випадку – вручав таке саме повідомлення. Саме тому потрібно розглянути практичні аспекти оскарження повідомлення про підозру у кримінальному провадженні задля подальшого її нормативного удосконалення.

Стан дослідження. Актуальність окреслених питань підтверджується значною кількістю публікацій науковців та практичних працівників. Зокрема, їх досліджували Ю.П. Аленін, І.В. Гловюк, Д.Д. Нікіфоров, І.Г. Івасюк, М.А. Погорецький, О.Ю. Татаров, С.С. Терещук, І.А. Щербак та інші.

Мета дослідження. Мета статті полягає у здійсненні комплексного аналізу практичних аспектів оскарження повідомлення про підозру та розробки пропозицій для удосконалення кримінального процесуального законодавства України з цього питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема оскарження повідомлення про підозру у правоохоронній та судовій практиці України не є новою. До внесення відповідних змін до КПК України у 2018 році повідомлення про

підозру успішно оскаржували. У цьому контексті відомою справою є перше в Україні скасування повідомлення про підозру слідчим суддею Ореховською К.Е. з огляду на п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України – бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений КПК України строк.

Так, 11.01.2016, слідчий суддя Рівненського міського суду Рівненської області Ореховська К.Е. у справі № 569/81/16-к, розглянувши скаргу адвоката щодо нездійснення слідчим дій щодо вручення повідомлення про підозру, зобов'язала слідчого або процесуального прокурора вчинити дії щодо виключення з ЄРДР відомостей по кримінальному провадженню про оголошення підозри особі [2]. Слідчий суддя обґрунтувала своє рішення порушенням слідчим процесуальних норм щодо вручення повідомлення про підозру: повідомлення про підозру, яке вручено з порушенням вимог ст. 278 КПК України брата підозрюваного не містить погодження прокурора та його підпису, повних анкетних даних підозрюваного, змісту підозри, стислого викладу фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, у тому числі, зазначення часу, місця його вчинення, а також інших суттєвих обставин, відомих на момент повідомлення про підозру. Крім того, підозрюваному не роз'яснено його процесуальні права.

Таким чином, слідчий суддя Ореховська К.Е. вперше в Україні скасувала підозру посилаючись на право такого оскарження в порядку п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України – бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений цим Кодексом строк.

В подальшому, є перелік показових ухвал слідчих суддів, в тому числі й Печерського районного суду міста Києва, зокрема справа № 757/10129/16-к від 31.03.2016, 757/43030/16-к від 08.12.2016, № 757/3848/17-к від 10.02.2017, Зарічного райсуду міста Суми по справі № 591/2880/17 від 09.08.2017, Куп'янського міськрайонного суду Харківської області по справі № 628/2720/17 від 27.10.2017, Солом'янського районного суду міста Києва по справі № 760/8372/18 від 11.04.2018, Апеляційного суду Дніпропетровської області по справі № 334/8491/18 від 31.05.2018 тощо [2].

Варто зазначити, що, починаючи з 2018 року, в судовій практиці побільшали випадки скасування повідомлення про підозру з огляду її процесуальні порушення. Так, у березні 2019 року Донецький апеляційний суд у справі № 263/11808/18 скасував повідомлення про підозру за ч. 2 ст. 296 Кримінального кодексу України (хуліганство, вчинене групою осіб).

Підставою для скасування стали процесуальні порушення, пов'язані з врученням підозри. Суд дійшов висновку, що повідомлення про підозру вручене до внесення даних про кримінальне правопорушення до ЄРДР. Крім того, в описовій частині повідомлення про підозру зазначені дані одного слідчого, а після опису фактичних обставин міститься підпис іншого слідчого, який не надав повідомлення про підозру.

Також апеляційний суд звернув увагу на те, що спосіб вручення повідомлення про підозру шляхом надіслання поштою є незаконним. Варто зазначити, що суд першої інстанції не побачив порушень під час складання та вручення повідомлення про підозру і залишив скаргу захисника без задоволення.

У березні 2019 року Святошинський районний суд м. Києва у справі № 759/4471/19 провів аналіз обґрунтованості підозри за ч. 4 ст. 187, ч. 2 ст. 345 Кримінального кодексу України, дав оцінку доказам, перевірів наявність її обов'язкових реквізитів [2].

Під час розгляду скарги слідчий суддя встановив, що повідомлення про підозру не містить часу та місця вчинення кримінального правопорушення. Також у змісті повідомлення про підозру відсутні чітко зафіксовані фактичні обставини події, підтвержені доказами, які вказують на наявність складу кримінального правопорушення в діянні підозрюваного.

Проаналізувавши судові рішення, можна зробити висновок, що слідчий суддя взяв до уваги те, що слідчий не провів допиту підозрюваного у справі; не розглянув клопотання сторони захисту про допит осіб; не виконав ухвали слідчих суддів про зобов'язання слідчого розглянути клопотання захисту; не надав можливості ознайомитися стороні захисту із матеріалами кримінального провадження.

Слідчий суддя встановив, що орган досудового розслідування під час повідомлення про підозру чітко не вказав на беззаперечність фактів, викладених у тексті повідомлення, та не посилався на зібрані у зв'язку із цим докази. Зокрема, в ухвалі сказано: «Помилкове повідомлення особі про підозру є одним з найбільш небажаних актів. Воно спричиняє не виправну шкоду правосуддю та людині, бо ніщо, мабуть, не викликає більшої образи і більш болісної душевної травми, ніж безпідставне звинувачення у злочині» [2]. Врахувавши

перелічені порушення, слідчий суддя задовольнив скаргу та скасував повідомлення про підозру.

У березні 2019 року Шевченківський районний суд м. Києва у справі № 761/8619/19 розглянув скаргу на повідомлення про підозру за ч. 5 ст. 191 Кримінального кодексу України. Слідчі підозрювали особу в тому, що, будучи матеріально відповідальною особою, на підставі видаткових касових ордерів особа отримала кошти та привласнила їх, не внівши до каси іншого підприємства.

Зокрема слідчий суддя дав оцінку доказам, якими підтверджується підозра, та визнав, що вона є необґрунтованою. У цій справі сторона захисту довела «алібі» підозрюваного та надала інші докази, які спростовують його винуватість.

Спочатку слідчий суддя перевіряв процесуальний порядок вручення повідомлення про підозру, і встановив, що слідчий надіслав документ поштою. Суддя дійшов висновку, що повідомлення про підозру здійснено в порядку, передбаченому в КПК України, однак зміст такого повідомлення не відповідає вимогам кримінального процесуального закону.

В ухвалі суд зазначив: для вирішення питання щодо обґрунтованості повідомленої підозри оцінка наданих слідчому судді доказів здійснюється з метою визначити достатність підстав для підозри тієї чи іншої особи в причетності до вчинення кримінального правопорушення. Суддя дійшов висновку, що слідчий не спростував аргументів сторони захисту щодо підроблення підпису підозрюваного на фінансових документах. Однак жодних судово-почеркознавчих експертиз, які б достовірно встановили, чи належить підпис підозрюваному, сторона обвинувачення не призначила [2].

Крім того, захист надав інформацію, отриману з Державної прикордонної служби, про те, що на час вчинення кримінального правопорушення підозрюваний перебував за межами України. Тому слідчий суддя зробив висновок, що зміст таких матеріалів не може свідчити про існування фактів та інформації, які можуть переконати об'єктивного спостерігача, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення, а отже, про існування обґрунтованої підозри у вчиненні кримінального правопорушення. Додамо, що в цій справі сторона обвинувачення не заперечувала проти скасування повідомлення про підозру, що на практиці є дуже рідкісним явищем.

Варто зазначити, що у деяких випадках слідчі судді відмовляють в оскарженні повідомлення про підозру. На практиці існують випадки, коли слідчий суддя аналізує скаргу підозрюваного чи захисника по суті і приходять до висновку про її необґрунтованість.

Наприклад, у березні 2019 р. слідчий суддя Ковпаківського районного суду м. Сум у справі № 592/3554/19 розглянув скаргу на повідом-

лення про підозру за ч. 2 ст. 191 та ч. 1 ст. 366 Кримінального кодексу України. Сторона захисту посилалася на необґрунтованість підозри, неправильне зазначення в повідомленні про підозру відомостей про місце проживання підозрюваного, вручення повідомлення неуповноваженою особою.

За результатами розгляду скарги слідчий суддя встановив, що повідомлення вручив прокурор. Крім того, слідчий та прокурор посилалися на достатність зібраних доказів для оголошення підозри. За таких обставин, сторона захисту, всупереч засади змагальності в кримінальному провадженні, не надала доказів необґрунтованості підозри, вручення її неуповноваженою особою. Неправильне зазначення адреси мешкання особи не є безумовною підставою для скасування повідомлення про підозру. Таким чином, суд відмовив у задоволенні скарги.

У березні 2019 року слідчий суддя Печерського районного суду м. Києва у справі №757/9039/19-к розглянув скаргу на повідомлення про підозру за ч.4 ст.190 Кримінального кодексу України [2]. Сторона захисту зазначала, що в повідомленні відсутній стислий виклад обставин фактичних даних кримінального правопорушення, а саме: час його вчинення, а також інші суттєві обставини.

Проте суд вирішив, що доводи захисту є безпідставними, оскільки сама підозра була досліджена слідчими суддями при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу. Підозра була визнана обґрунтованою, оскільки такий висновок суду може бути лише за умови, що сама підозра відповідає вимогам ст.277 КПК України.

На думку практичних працівників, це є дуже спірною позицією, адже висновки з попередніх ухвал слідчого судді не мають преюдиціального значення для подальших судових розглядів [3].

В ЄДРСР є багато рішень, в яких слідчі судді відмовляються надавати оцінку обґрунтованості підозри та доказам, на яких вона базується. Так, у березні 2019 року Уманський міськрайонний суд Черкаської області у справі № 705/4396/18 розглянув скаргу на повідомлення про підозру за ч. 1 ст. 366 Кримінального кодексу України. Слідство підозрювало службову особу у внесенні до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей.

Слідчий суддя зазначив у рішенні, що перевірка повідомлення про підозру з точки зору обґрунтованості підозри не входить до предмета судового розгляду, який слідчий суддя здійснює на стадії досудового розслідування, а може бути лише предметом безпосереднього розгляду кримінального провадження судом. Слідчий суддя зазначив, що підозра відповідає вимогам закону, підтверджується доказами та вручена без порушень.

Таку ж позицію щодо відсутності в слідчого судді повноважень перевіряти обґрунтованість повідомлення про підозру зайняв Лисянський районний суд Черкаської області (ухвала від 4.03.2019 року у справі № 700/184/19), Львівський апеляційний суд (ухвала від 11.03.2019 у справі № 461/1213/19).

На практиці присутні випадки, коли на момент розгляду скарги сторони захисту досудове розслідування вже завершено. Тобто, слідчий ознайомив з матеріалами, прокурор вручив обвинувальний акт і направив з матеріалами справи до суду. У таких випадках слідчий суддя відмовляє в розгляді скарги, оскільки повідомлення про підозру можливо оскаржити лише під час досудового розслідування (ухвала Київського районного суду м.Одеси від 19.03.2019 у справі № 520/4899/19; ухвала Полтавського апеляційного суду від 27.02.2019 у справі № 527/125/18) [2].

Варто зазначити, що багатоміждисциплінарні випадки подання скарг у кримінальних провадженнях, які внесені до ЄРДР до 16.03.2019 року, це зумовлено тим, що тільки з 16.03.2019 року сторона захисту отримала можливість оскаржити повідомлення про підозру, а вказані зміни не мають зворотної дії в часі. Аналогічні роз'яснення змін до КПК України містяться в ухвалях Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області від 19.03.2019 у справі №442/8669/17, Харківського районного суду Харківської області від 18.03.2019 у справі № 635/931/18, Барвінківського районного суду Харківської області від 7.03.2019 у справі № 611/539/18.

Отже, можна зробити **висновок**, що сторона захисту активно використовує право оскаржити повідомлення про підозру. Однак судова практика є дуже різнобічною, тому вже назріла необхідність у здійсненні аналізу та узагальненні практики Верховним Судом. Зокрема, з метою формування єдиної судової практики, необхідно прийняти постанову Верховного Суду щодо детального роз'яснення процедури оскарження повідомлення про підозру та її наслідки.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI / База даних «Законодавство України» / ВР України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B017/print1329-93292447164>.
2. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Page/2>.
3. Никифоров Д. Чи завжди адвокату варто спростовувати те, що слідчий закидає його клієнтові? Офіційний сайт інтернет-видання «Закон і бізнес». URL: https://zib.com.ua/ua/print/137331-praktika_skasuvannya_pidozri_advokati_chekayut_uzagalnennya_.html.

Анотація

Холондович І. І. Практичні аспекти оскарження повідомлення про підозру у кримінальному провадженні. – Стаття.

У статті розглядаються практичні приклади оскарження повідомлення про підозру, зокрема, проводиться аналіз ухвал слідчих суддів з даного питання. На основі такого аналізу зроблено висновок про найпоширеніші підстави оскарження повідомлення про підозру та необхідність прийняття постанови Верховним Судом щодо детального роз'яснення процедури оскарження повідомлення про підозру

Ключові слова: кримінальне провадження, оскарження, повідомлення про підозру, ухвала слідчого судді, необґрунтованість, процесуальні порушення, постанова.

Аннотация

Холондович И. И. Практические аспекты обжалования сообщения о подозрении в уголовном производстве. – Статья.

В статье рассматриваются практические примеры обжалования уведомления о подозрении, в частности, проводится анализ постановлений следственных судей

по данному вопросу. На основе такого анализа сделан вывод о наиболее распространенных оснований обжалования уведомления о подозрении и необходимость принятия постановления Верховным Судом по детальному раз'яснению процедуры обжалования уведомления о подозрении

Ключевые слова: уголовное производство, обжалование, сообщение о подозрении, постановление следственного судьи, необоснованность, процессуальные нарушения, постановление.

Summary

Kholondovych I. I. Practical aspects of appealing a suspected criminal complaint. – Article.

In article practical examples of the appeal of the notice of suspicion are reviewed, in particular, the analysis of resolutions of investigative judges on the matter is carried out. On the basis of such analysis the conclusion about the most widespread bases of the appeal of the notice of suspicion and need of adoption of the resolution by the Supreme Court on detailed explanation of appellate procedure of the notice of suspicion is drawn

Key words: criminal proceeding, appeal, message about suspicion, resolution of the investigative judge, groundlessness, procedural violations, resolution.